

A HELYHATÁROZÓ

A határozók

- mondatrészek (a mondat alkotórészei, elemei)
- a bővítmények közé tartoznak
- a cselekvés különböző körülményeit határozzák meg
- a mondatban hullámos vonallal húzzuk alá
- szerkezeti rajzban (ágrajzban): H (nagy H betűvel jelöljük)

Figyeljük meg a mondatot!

- **1.A lárma a házból jött.** Kérdésekkel elemezzük, amit ismerünk.
- Mit állítunk? Jött = állítmány
- Mi jött? A lárma = alany
- **Honnan** jött? A házból = helyhatározó

- **A házból** szó kifejezi a cselekvés/történet **helyét**, a **honnan?** kérdésre felel.
- Szó szerkezetet az állítmánnyal alkot: **a házból jött** (helyhatározós szó szerkezet).
- A mondatban **hullámos vonallal** húzzuk alá, a szó elé egy kis h betűt írunk.

Figyeljük meg a mondatot!

- **2.A széken hevert a szemüveg.**

Kérdésekkel elemezzük, amit ismerünk.

- Mit állítunk? Hevert = állítmány
- Mi hevert? A szemüveg = alany
- **Hol** hevert? A széken = helyhatározó

- **A széken** szó kifejezi a cselekvés/történés helyét, a **hol?** kérdésre felel.
- Szó szerkezetet az állítmánnyal alkot: **a széken hevert** (helyhatározós szó szerkezet).
- A mondatban **hullámos vonallal** húzzuk alá, a szó elé egy kis h betűt írunk.

Figyeljük meg a mondatot!

- **3.Lajos a mezőre ment ki.**

Elemezzük, amit ismerünk!

- Mit állítunk? Ment ki = állítmány
- Ki ment ki? Lajos = alany
- **Hova** ment ki? A mezőre = helyhatározó

- **A mezőre** szó kifejezi a cselekvés/történés helyét, a **hova? (hová?)** kérdésre felel.
- Szó szerkezetet az állítmánnyal alkot: **a mezőre ment ki** (helyhatározós szó szerkezet).
- A mondatban **hullámos vonallal** húzzuk alá, a szó elé egy kis h betűt írunk.

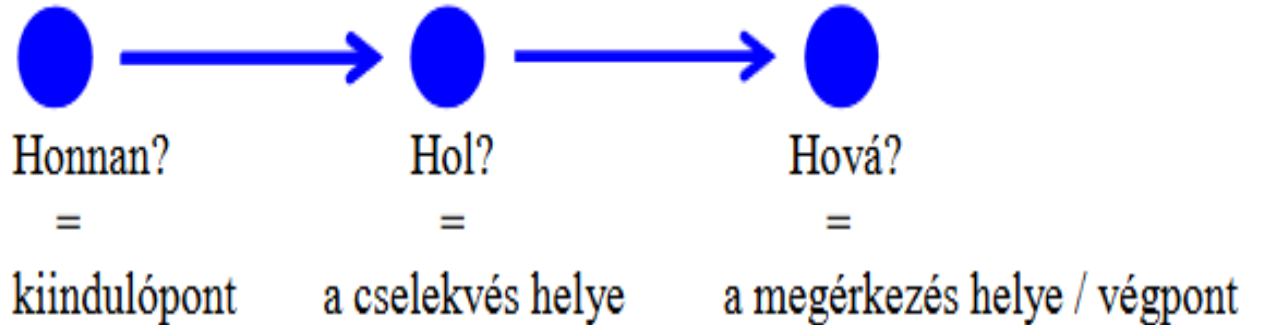
A helyhatározó fogalma

- A cselekvés, történés, létezés helyét határozza meg / fejezi ki.
- Jelölése:
  - a mondatban: hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis h betűt írunk
  - szerkezeti rajzban / ágrajzban: Hh

A helyhatározó kérdései

- Kérdései:
- **Honnan? Hol? Hová?**
- **Merről? Merre? Meddig?**

IV. A helyhatározó hármas irányultsága

A helyhatározó kifejezőeszközei

Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

Honnan?

-ból, -ből: *házból, székből*

-ról, -ről: *házról, székről*

-tól, -től: *háztól, széktől*

Hol?

-ban, -ben: *házban, székben*

-on, -en, -ön: *házon, széken, könyvön*

-nál, -nél: *háznál, széknél*

Hová?

-ba, -be: *házba, székbe*

-ra, -re: *házra, székre*

-hoz, -hez, -höz: *házhoz, székhez, könyvhöz*

2.) Névtós névszó

Honnan?

alól: *a fa alól*

fölül: *az asztal fölül*

elől: *a ház elől*

felől: *az erdő felől*

mögül: *a kocsi mögül*

mellől: *a szék mellől*

közül: *a padok közül*

Hol?

alatt: *a fa alatt*

fölött: *az asztal fölött*

előtt: *a ház előtt*

körül: *az erdő körül*

mögött: *a kocsi mögött*

mellett: *a szék mellett*

között: *a padok között*

után: *egymás után*

hosszat: *utca hosszát*

át: *az úton át*

túl: *a folyón túl*

keresztül: *az erdőn keresztül*

Hová?

alá: *a fa alá*

fölé: *az asztal fölé*

elé: *a ház elé*

köré: *az erdő köré*

mögé: *a kocsi mögé*

mellé: *a szék mellé*

közé: *a padok közé*

3.) **Határozószó**

Honnan?

innen

onnan

valahonnan

máshonnan

akárhonnan

Hol?

itt

ott

valahol

máshol

akárhol

másutt

mindenütt

itthon, otthon

kint / kinn

bent / benn

kijebb, beljebb

lejjebb, feljebb

alul, fölül

elöl, hátul

Hová?

ide

oda

valahova

máshova

akárhova

4.) A személyes névmás határozóragos alakjai

ebben, abban,

ettől, attól,

ehhez, ahhoz

erre, arra,

ebből, abból,

erről, arról

ennél, annál,

eddig, addig,

ebbe, abba

Nyelvhelyesség

-ba, -be

Iskolá**ba** hív a csengő.
(Még nem vagyunk ott, most megyünk oda.)

vagy

-ban, -ben

Az iskolá**ban** tanulok.
(Már bent vagyok az épületben.)

Nyelvtankönyv 51. oldal

*Egész álló nap a srácok deszkaversenye járt a fejemben, semmi más nem kötött le. Kémián ugyan Ricsi **mellettem** ült, de a **füzetébe** firkálgatott, semmit sem szólt a versenyről. Az ebédszünetben Arnolddal az **udvaron** ültünk, és miközben én Cortezéket figyeltem, akik szokásukhoz híven az árkádok alatt ácsorogtak, Arnold hozzám beszélt.*

(Leiner Laura nyomán)

Kérdezz a kiemelt mondatrészekre! Írd a vonalra a kérdéseket!

Figyeld meg a kérdéseket! Melyik mondatrészt bővítik a kiemelt helyhatározók?

Állapítsd meg a helyhatározók szófaját!

mellettem - _____

füzetébe - _____

udvaron - _____

árkádok alatt - _____

Gyakoroljunk!

52. oldal

2. a) Olvasd el az alábbi versrészletet, majd jelöld a szokásos módon a helyhatározót!

*Virágevő Zsiráf Dezső
a Barka utcában lakott.
Lent a földszinten volt szobája,
de följebb bérelt ablakot.
Ám fönt az ablakában
nem nőtt sosem virág:
lereggelizte mindig
Virágevő Zsiráf.*

(Tóth Krisztina)

b) Hány mondatból áll a versrészlet? _____

c) Hány helyhatározót találtál a mondatokban? _____

d) Másold le a helyhatározós szószerkezeteket!

Gyakoroljunk! 52. oldal - megoldás

- **2.** Olvasd el az alábbi versrészletet, majd jelöld a szokásos módon a helyhatározókat!
- **A) helyhatározók:** utcában, lent, földszinten, följebb, fönt, ablakában
- **b)** 3 mondatból áll a versrészlet
- **C)** 6 helyhatározó van benne
- **D) Helyhatározós szószerkezetek:** utcában lakott,
  - lent volt,
  - a földszinten volt,
  - följebb bérelt,
  - fönt nem nőtt,
  - az ablakában nem nőtt.

Gyakoroljunk!

52. oldal

3. Egészítsd ki az alábbi táblázatot a hiányzó helyhatározókkal!

Honnan?	Hol?	Hová?
<i>erdőből</i>		<i>erdőbe</i>
	<i>asztalon</i>	
<i>eresz alól</i>		
	<i>szekrény mögött</i>	
		<i>ide</i>
<i>hátulról</i>		
	<i>Párizsban</i>	

Gyakoroljunk!

52.oldal - megoldás

Honnan?	Hol?	Hová?
erdőből	erdőben	erdőbe
az asztalról	az asztalon	az asztalra
eresz alól	eresz alatt	eresz alá
szekrény mögül	szekrény mögött	szekrény mögé
innen	itt	ide
hátról	hátról	hátra
Párizsból	Párizsban	Párizsba

Gyakoroljunk!

53. oldal

4. Elemezd az alábbi mondatokat! Húzd alá az ismert mondatrészeket, majd ábrázold a mondatrészek kapcsolódását!

a) *Menjünk vasárnap moziba!*

b) *A BTS fiúcsapat Berlinben koncertezett.*

c) *Az osztálytársam kivette a táskájából az ellenőrzőjét.*

d) *A törlőgumi a pad alá gurult.*

e) *A boltban az ajtótól a kirakatig álltak a vevők.*

Hány helyhatározó van az e) mondatban? Figyeld meg a helyhatározók jelentését és ragjait!

A kettős és a képes helyhatározó

Jó, ha tudod!

A mondatokban ún. **kettős határozók** is előfordulhatnak. Ezek a határozók a cselekvés, történés, létezés kiinduló- és végpontjára utalnak. Külön jelöljük őket a mondatban és az ágrajzban is.

Pl. Dániától Hollandiáig mindenki ismeri. A = Á

hH hH

hH hH

A helyhatározó átvitt értelmű cselekvés, történés gondolatbeli színhelyét is megnevezheti, vagyis elvont értelemben használt helyet is jelölhet. Ekkor **képes helyhatározónak** nevezzük. Pl. Szívén viseli a problémát. Inába szállt a bátorsága.

A helyhatározó felismerése

- **1.A tetőn egy macska sétál.**

Kérdésekkel elemzünk!

- **2.A tetők fölött gomolyog a füst.**

Kérdésekkel elemzünk!

A helyhatározó felismerése

- **3.A ház mellé húzódott a csapat a szél elől.**
Kérdésekkel elemzünk!

- **4.Kinn a bárány, | benn a farkas.**

Kérdésekkel elemzünk!

Különítsd el,

- **valóságos vagy képes helyhatározó** van-e a mondatban!
- **1.A számból vették ki a szót!**
- **2.A sarokban áll a szekrény.**

Különítsd el, - megoldás

- valóságos vagy képes helyhatározó van-e a mondatban!

- **1.A számból vették ki a szót! - képes helyhatározó**

- **2.A sarokban áll a szekrény. - valóságos helyhatározó**

A helyhatározó - összefoglalás

A **helyhatározó** a cselekvés, történés, létezés helyét határozza meg. Kérdései: *honnan?*, *hol?*, *hová?*, *merről?*, *merre?*, *meddig?* stb. Mondatelemzéskor hullámos vonallal húzzuk alá, jele **hH**.

A leggyakoribb kifejezőeszközei:

- **ragos névszó**, pl. *otthonról*, *réten*, *füzetébe*,
- **névutós névszó**, pl. *pad alól*, *árkádok alatt*, *ház mögé*,
- **határozószó**, pl. *kint*, *fent*, *mellé*,
- **névmás**, pl. *ide*, *tőlünk*, *nálunk*.

Általában igei állítmánnyal vagy igenévvvel kifejezett mondatrészsel alkot **határozós szószerkezetet** (szintagmát).

Pl. A lányok az udvaron beszélgettek.

hH

A = Á

A határozók rendszerére jellemző az **irányhármasság**. Pl. a helyhatározó megjelöli, hogy a cselekvés, történés, létezés *honnan indul ki*, *hol játszódik le*, és *hová*, *merre*, *meddig tart*.

Köszönöm a figyelmet! 😊

Készítette: Majlát Hermina